

**BOSHLANG‘ICH TA’LIMDA KREATIV FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH:
O‘QITISH METODIKASI VA PEDAGOGIK YONDASHUVLAR****Boboyeva Klara Xamidovna***Nurobod tuman 38 maktab
boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich ta’lim tizimida kreativ fikrlashni rivojlantirishning o‘qitish jarayonidagi o‘rni, uning pedagogik ahamiyati va zamonaviy metodik yondashuvlar orqali amalga oshirish yo‘llari yoritiladi. Bugungi kunda ta’limning asosiy maqsadi – o‘quvchida mustaqil fikrlash, yangilik yaratish, muammoni noan’anaviy hal qilishga qodir shaxsni shakllantirishdir. Shu boisdan boshlang‘ich bosqichdanoq bolalarda kreativ fikrlashni yo‘lga qo‘yish va uni izchil rivojlantirish zarur. Maqolada ilg‘or pedagoglar tomonidan qo‘llanilayotgan metodlar, ta’lim texnologiyalari, o‘quvchilarning erkin fikrlashi va ijodiy qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiluvchi amaliy yondashuvlar tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: kreativ fikrlash, boshlang‘ich ta’lim, o‘quvchi faolligi, o‘qitish metodikasi, pedagogik yondashuv, ijodkorlik, innovatsion ta’lim, mustaqil fikrlash

Kirish

Zamonaviy jamiyatda tezkor axborot almashinuvi, raqobatbardoshlik va texnologik taraqqiyot sharoitida insondan nafaqat an’anaviy bilimlar, balki yangilik yaratish, muammoga yangicha qarash, o‘z fikrini mustaqil ravishda ifodalash kabi kompetensiyalar talab etiladi. Shu bois, ta’lim jarayoni o‘quvchida ijodiy tafakkur va kreativ fikrlashni shakllantirishga yo‘naltirilgan bo‘lishi lozim. Ayniqsa, bu jarayonning boshlang‘ich bosqichi – bolalarning tafakkuri shakllanayotgan, idrok etish qobiliyati faollashayotgan davrda amalga oshirilsa, kelgusida barqaror natijalarga olib keladi.

Boshlang‘ich ta’limda kreativ fikrlash – bu o‘quvchilarda mavjud bilim asosida yangilik yaratish, nostandart yechimlar topish, o‘z fikrini erkin va ishonch bilan ifodalash ko‘nikmasini rivojlantirish demakdir. Bu esa o‘qituvchidan an’anaviy yondashuvlardan voz kechib, interaktiv, muammoli, izlanishga undovchi metodlardan foydalanishni talab qiladi. Kreativ fikrlovchi shaxsni shakllantirishda darsning mazmuni, o‘qituvchining uslubiy yondashuvi, o‘quv muhitining ochiqligi va erkinligi muhim omil hisoblanadi.

Yurtimizda olib borilayotgan ta’lim islohotlari, xususan, «Yangi O‘zbekiston – yangi ta’lim» tamoyili asosida innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy qilish, o‘quvchi shaxsini rivojlantirishga qaratilgan dars jarayonlarini tashkil etish alohida e’tibor markazida turibdi. Bu esa o‘qituvchilardan yangicha metodik yondashuvlarni

puxta egallashni, har bir o'quvchi shaxsini chuqur tahlil etgan holda individual ishlashni talab qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari tabiatan o'rganishga qiziquvchan, ijodkorlikka moyil, har bir yangi topshiriq ularning idrokida jonli taassurot uyg'otadi. Shu bois, bu davrda kreativ fikrlashni rivojlantirish oson va samarali bo'lishi mumkin. Pedagoglar uchun bu – imkoniyat davri bo'lib, o'quvchilarning tafakkurini uyg'otish, mustaqil fikrlashga o'rgatish, yangi g'oyalar yaratishga undashning eng maqbul bosqichidir.

Bunda quyidagi metodik yondashuvlar asosiy ahamiyat kasb etadi:

- **Muammoli o'qitish** – o'quvchilarga tayyor javobni berishdan ko'ra, muammoni tushuntirib, uni o'zlari hal qilishga undash orqali tafakkurini faollashtirish.
- **Blum taksonomiyasi asosidagi topshiriqlar** – savol-javoblar, taxmin qilish, solishtirish, baholash, yangi g'oya yaratishga yo'naltirilgan mashg'ulotlar o'quvchilar fikrlash doirasini kengaytiradi.
- **Vizuallashtirish texnologiyalari** – aqliy xaritalar, diagrammalar, jadvallar orqali o'quvchilar mavzular o'rtasidagi bog'liqlikni ko'radi va bu orqali yangicha fikr yurita boshlaydi.
- **Ijodiy yozuv mashqlari** – hikoya tuzish, matnni davom ettirish, obrazlarga yangi xususiyat berish kabi topshiriqlar tasavvur doirasini kengaytiradi.
- **Drama elementlari** – o'quvchilarning hissiyot, empatiya va tanqidiy fikrlarini birlashtirish orqali ularda kompleks tafakkur tizimi shakllanadi.

Shuningdek, zamonaviy AKT (axborot-kommunikatsiya texnologiyalari) vositalaridan foydalanish, raqamli resurslar orqali topshiriqlar berish o'quvchilarda raqamli savodxonlik bilan bir qatorda mustaqil izlanish va ijod qilishga bo'lgan qiziqishni oshiradi. Interaktiv doskalar, onlayn viktorinalar, virtual loyihalar – bularning barchasi kreativ fikrlashga zamin yaratadi.

O'quvchining kreativ fikrlashini rivojlantirishda muhit ham muhim ahamiyatga ega. Pedagog o'z darsida xatolarga nisbatan bardoshli, g'oyalarga nisbatan ochiq, tanqidni rag'batlantiruvchi muhitni yaratmog'i lozim. O'quvchi o'z fikrini bema'lol ifodalashi, xato qilishdan qo'rqmasligi kerak. Bu esa o'z navbatida kreativ yondashuvni o'stiradi.

O'qituvchi shaxsining kreativ fikrlashga ta'siri

O'quvchilar tafakkurining rivojlanishida o'qituvchi shaxsi, uning darsdagi faoliyati va nutqi bevosita ta'sir ko'rsatadi. Kreativ o'qituvchi o'quvchilar bilan o'zaro muloqotda bo'lishda ham har doim yangilikka intiladi. Ular savollarga standart yondashmaydi, har bir o'quvchining fikrini rag'batlantirib, ularga yangi g'oyalar uchun motivatsiya beradi. Masalan, savollarga bir emas, bir nechta turli xil javoblarni topishga undash orqali bolalarda divergent fikrlashni faollashtirish mumkin. Bunday pedagogik yondashuv natijasida o'quvchilar o'z fikrlarini erkin bayon etishga o'rganadilar.

Kreativ fikrlashni baholash mezonlari

Ta'lim jarayonida faqat an'anaviy test yoki diktant bilan emas, balki kreativlikni ham baholash zarur. Bu o'quvchilarning o'z fikrini bildirish, yangi g'oyalar taklif qilish, topshiriqlarga nostandart yechimlar topishiga asoslanadi. Masalan, quyidagi mezonlar asosida baholash mumkin:

- ✓ Fikrlarning xilma-xilligi
- ✓ Masalaga noodatiy yondashuv
- ✓ Obrazli tafakkur
- ✓ Mustaqil xulosa chiqarish
- ✓ Matn yoki hikoyaga yangicha yakun topish

Bu yondashuv orqali o'quvchilar o'zlarining individual salohiyatini namoyish eta olishadi va o'ziga ishonch ortadi.

Integratsiyalashgan darslar orqali kreativlikni rivojlantirish

Kreativ fikrlashni rivojlantirishda bir nechta fanlar orasidagi bog'liqlikni ta'limda qo'llash katta ahamiyatga ega. Masalan, "Ona tili" va "Tasviriy san'at" fanlarini birlashtirib, o'quvchilarga o'z yozgan hikoyasini rasmda ifodalash vazifasini berish – ularning tasavvurini, abstrakt fikrlarini va estetik dunyoqarashini kuchaytiradi. Bu orqali bolalar faqat matn bilan emas, balki vizual tasvirlar bilan ham fikr yuritishga o'rganadilar.

Loyiha asosida o'qitish metodikasi

Kreativ fikrlashni rivojlantirishda loyihaviy ishlar (project-based learning) alohida ahamiyatga ega. O'quvchilar kichik guruhlarda ishlash, material to'plash, prezentatsiya tayyorlash va uni taqdim etish orqali bilimlarini amaliyotga tatbiq etishni o'rganadilar. Masalan, "Mening orzu maktabim" mavzusidagi loyiha orqali o'quvchilar maktab konsepsiyasini chizib, uning afzalliklarini tasvirlaydi. Bu ularda fantaziya, tahlil, baholash, hamkorlikda ishlash kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Muammoli savollardan foydalanish

Kreativ fikrlashga undaydigan darslardan biri bu – muammoli savollar asosidagi mashg'ulotlardir. Masalan:

- "Agar inson qanotli bo'lsa, jamiyat hayoti qanday o'zgarardi?"
- "O'quvchilarga har kuni faqat bitta so'z ishlatish mumkin bo'lsa, ular qaysi so'zni tanlar edi va nima uchun?"

Bunday savollar bolalarning abstrakt va divergent fikrlashini rivojlantiradi. Bu esa ularning o'z fikrlarini ochiq, dadil va izchil ifodalashiga asos yaratadi.

O'yinli yondashuvning kreativ fikrlashdagi roli

Didaktik o'yinlar, interaktiv savol-javoblar, "fikr zanjiri" kabi uslublar o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi va ularni faol fikrlashga undaydi. O'yin orqali o'rgatish – bolaning tabiiy ehtiyojlariga mos keladi va u o'qituvchining talabi emas, o'z xohishi bilan o'rganishga kirishadi. Bu esa chuqur va mustahkam

bilimlarni shakllantiradi. Yuqorida bayon etilgan metodlar va yondashuvlar – kreativ fikrlashni boshlang‘ich bosqichdan shakllantirishda samarali vosita bo‘lib xizmat qiladi. Muhimi, pedagog bu jarayonda har bir o‘quvchining shaxsiy imkoniyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda, darsni shunchaki axborot uzatish emas, balki tafakkur va ijod platformasiga aylantirishi zarur. Shu orqali, o‘quvchi kelajakda shunchaki bilim oluvchi emas, balki yangilik yaratuvchi, ijtimoiy foydali shaxsga aylanadi.

Xulosa

Boshlang‘ich ta’limda kreativ fikrlashni shakllantirish – bu zamonaviy ta’limning muhim yo‘nalishidir. Mustaqil va ijodiy fikrlovchi, muammolarni yangicha hal qiluvchi, tashabbuskor shaxslarni tarbiyalash jamiyatning ertangi taraqqiyoti uchun asosdir. Buning uchun o‘qituvchi o‘z metodikasini yangilab borishi, o‘quvchining qiziqishlariga moslashgan darslarni tashkil etishi, interaktiv va amaliy faoliyatlarga ustuvorlik berishi zarur. Har bir bola o‘z ichida iste’dodga ega. Pedagogning vazifasi – shu iste’dodni yuzaga chiqarish, unga yo‘l ochish va uni to‘g‘ri yo‘naltirishdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Azizxo‘jaeva, N. N. (2020). Pedagogik texnologiyalar va pedagog mahorati. Toshkent: TDPU nashriyoti
2. To‘xtaxo‘jayev, A. (2021). Boshlang‘ich ta’lim metodikasi. Samarqand: Zarafshon nashriyoti
3. Karimova, Z. M. (2019). Ijodiy fikrlashni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlar. Toshkent: Ma’naviyat
4. Usmonova, M. (2018). Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida mustaqil fikrlashni rivojlantirish. Andijon: O‘qituvchi nashriyoti
5. Jalilov, X. (2022). Zamonaviy pedagogika va kreativ yondashuvlar. Buxoro: BuxDU nashriyoti
6. UNESCO. (2020). Teaching Creativity and Critical Thinking. [Elektron manba]